

COSMUREANA

Anul X. No. 37

12 Septemvrie 1926

In acest număr:

ION AGARBICEANU: Asociațiile culturale

ION MUNTEANU: Poveste

TEODOR MURĂȘANU: Florile grâului

AGATA ARDELEAN COL. JÜSTEL: Pălăniș

*GUI DE MAUPASSANT: Unchiul Sosthène,
trad. de D. I. C.*

*S. BORNEMISA: Duhul cel rău, roman în con-
tinuare*

Insemnări: Nici regionalism, nici altceva;

Acrobația oprită

⚡ Revistă literară săptămânală ⚡

Director : Sebastian Bornemisa

Redactor: D. I. Cucu

ASOCIAȚIUNILE CULTURALE

de I. AGĂRBICEANU

În zilele de 12, 13 și 14 Septembrie se va ține adunarea generală a Asociațiunii Transilvane pentru literatura și cultura poporului român. După obiceiul devenit tradiție, „Astra” își ține congresele anuale tot în alte centre, pentru a putea desfășura și programul său de lucru și festivitățile de ordin cultural în fața populației românești din regiuni cât mai diferite.

Înainte de unire rostul acestor festivități culturale ambulante era și unul național, poporul nostru era mândru când vedea ce pot produce și cărturarilor noștri, câți sunt de mulți și în ce armonie frățească știu să lucreze.

Elementul acesta de ordin național credem că poate fi servit încă și azi, fără teamă le a fi ajuns la un punct de saturație prin viața națională oficială. Avem și azi destule orașe, în cari cetățenii români simt o adâncă mândrie când pot vedea festivitățile legate de adunările generale ale Astrei. În câte orașe și orașele, afară de primele parade militare, dela începutul unirii, și afară de câțiva artiști rătăcitori mediocri, nici o manifestare artistică culturală ori națională n'a mai avut loc.

Rolul de educație națională, de creștere a energiilor naționale nu a încetat nici până azi pentru Asociațiunea noastră. Dacă congresele ei anuale ar reuși să fie ceea ce au fost odată: mari întâlniri prietenești unde sinceritatea și dragostea erau într'adevăr impresionantă prin armonia lucrărilor congresului, ele ar crește încă pilda educativă dată marilor mase.

* * *

În vremea războiului și în primii ani de după războiu și Astra noastră și alte societăți culturale existente au trecut printr-o criză destul de grea. Nu se poate însă ascunde adevărul că de câțiva ani Asociațiile noastre culturale și-au revenit în fire, s'au creat chiar altele noi, și că munca ce se depune pentru luminarea maselor este, în multe regiuni ale țării în plin avânt.

De-o vreme Asociația noastră a putut satisface și dorințele Basara-

benilor, cari, prin glasuri autorizate, au cerut centralei noastre să descalece cu înființarea de despărțăminte și în provincia dintre Prut și Nistru.

Inceputul și încercarea s'a făcut în anul acesta și sunt nădejdi că Basarabia să ajungă un teren rodnic pentru nizuințele culturale ale Astrei.

Dar o chestiune care a fost mereu sulevată dela unire și până azi, este încă și acum neresolvată. Anume cooperarea societăților culturale existente după un plan comun, după o directivă centrală.

Problema a fost pusă în sânul Astrei, în congresele „Ligei culturale”, de conducerea societății „Principele Carol”, și cu toată că a fost bine apreciată de toate aceste societăți, ca și de altele similare, ea a rămas până acum neresolvată.

În raportul general al Astrei către adunarea generală din anul trecut se arată că competența și motivele care militează pentru o astfel de cooperare.

Greutăți de ordin intern, schimbările cari au intervenit la Fundația principele Carol, — sau alte motive au făcut ca până azi idea să nu se poată realiza.

* * *

S'a părut unora că pledează putea fi și diferite ambiții cari n'ar mai putea fi satisfăcute toate în cadrele unei cooperării și a unei directive centrale a Societăților culturale.

S'a afirmat că sunt societăți mai mici, mai puțin însemnate, create după războiu, cari s'ar opune. Dar nevoia cooperării, a unei armonizării a muncii în materie, s'a accentuat chiar pentru a se împiedeca zadarnica fărămișare de forțe și de fonduri. Raportul comitetului central al Astrei către adunarea generală din anul trecut insistă chiar asupra greutăților ivite din înființarea celor prea multe societăți culturale, care fie care lucrează de capul lor, și adeseori se concurează una cu alta, în detrimentul adevăratei munci culturale pe care ar putea-o săvârși mergând mână în mână și înglobându-se

cele mai tinere și mai mici Asociațiuni.

Se știe că după războiu s'a trecut chiar în esces de zel pe acest teren al propagandei culturale în provinciile unite. Oamenii cari în viața lor n'au avut nimic cu cultura și propagarea ei în popor, s'au trezit evaluați în luminători ai neamului.

E limpede că societățile culturale, mici ori mari rămân instituții pe hârtie și în cazul cel mai bun cu un buget mai mic ori mai mare, dacă nu are oameni cari să muncească desinteresat. Am mai arătat și cu alt prilej că nu abundăm încă în intelectuali desinteresați cari ar putea lucra și pentru o asociație și pentru alta. Așa avem cadre, la orașe ca și la sate, pentru o singură și puternică înjghebare de această natură.

Astfel e o risipire zadarnică de fapte pentru cutare ambiție, de care nu se poate ținea socoteală atunci când marile și vechile societăți lucrează pentru un scop național bine determinat.

* * *

Cooperarea Societăților culturale, o armonizare a activității lor ar putea opri pe viitor fărămișarea și pe mai departe a forțelor, căci ambiții se vor găsi destule totdeauna, dar ele pot să-și caute ori unde teren de manifestare, afară de terenul muncii pentru luminarea poporului.

E de ajuns să treci în vreme de iarnă prin orașele Ardealului și Banatului pentru a-ți da seama de inconvenientul ce urmează din lipsa unei directive unitare și a armonizării activității culturale. Conferențiarul diferitelor societăți se întâlnesc adeseori în aceeași zi într'un oraș. Uneori conferențiază unul după celalalt, sau unul într'o sală altul într'alta. Se întâmplă ca seri de-a rândul să fie conferențe și apoi săptămâni întregi nimic.

Cât privește Ardealul și Banatul credem că toate societățile culturale existente se pot grupa în jurul Astrei, și împreună cu ea să lucreze după un plan unitar și în deplină armonie.

POVESTE

de ION MUNTEANU (Mio)

Trăia odată în răsărit un popor mic, temător de Dumnezeu și cinstind amintirea strămoșilor. Își muncea oamenii cu drag pământul și se mulțumeau cu puținul, pe care-l dădea o muncă cinstită. Învățaseră să ridice altare la fiecare răspântie de drum, în mijloc de poene, în margini de hotare. Țara aceasta părea un templu, iar locuitorii ei slujitori ai altarului. Vorba le era cumpătată, gluma cu rost, iar răspunerea înțeleaptă. N'aveau legi scrise, dar toți cunoșteau poruncile legii și li se supuneau. Nu își căutau dușmani, căci nu cunoșteau lăcomia.

Veni însă o zi când soarta ce cârmuește popoarele, le turbură sufletele și le schimbă rostul. Năvăliseră din apus șapte triburi puternice și au cutropit țara cea mică din șapte părți. Erău atât de numeroși acești dușmanii, că toți într'un mănunchiu ar fi umplut țara din margine în margine.

Poporul cel mic încercă zădarnic să li se împotrivescă. Jumătate din țară le fu cucerită, oștile nimicite, femeile și copiii țărâți în robie.

Precum așteptă o moarte înaintea valorilor mării, ce-au rupt zăgăzurile ce le închideau până atunci, asifel își aștepta pieirea acest popor.

De unde mântuirea dacă nu dela Dumnezeu? Sau poate și El și-a întors fața dela cei osândiți pieirii?

Au adus jertfe nenumărate, au înălțat rugi pline de umilință, să s'abată potopul de-asupra celor rămași, dar nici cele mai sfinte rugăciuni nu au sfărmat țaria destinului.

Numai rămase decât o fâșie de pământ necucerită. Aici și-au adunat relicvele și aici aveau îngropate comorile sfintelor amintiri.

— Atotputernice, ridică zid înalt, să lege cer de pământ și oprește-ne dușmanii. Despică pământul până în adâncul măruntaelor sale și taie calea dușmanilor noștri. Porneste potop, fă o mare largă cât țări legate de-olaltă, între noi și cutropitorii. N'avem decât o fâșie din țara de-odată. Aici ne sunt florile, cântecile și lacrimile. Aici ne sunt îngropați morții. Vor veni dușmanii și ne vor ucide cu mâini impii poveștile și numele. Vom pieri fără urmă și atunci pentru-ce ne-am născut, când n'am cucerit nimic din veșnicie? Și care este răsplata vieții dacă nu veșnicia?

Florile grâului

*Florile grâului, florile grâului,
Cine vă udă pe marginea râului?
Cine vă crește pe văi și pe coaste,
Sporind nemărginită voastră oaste?
Cine vă apără de vânturile rele,
Cine vă face spicele grele?
... Că răd cu plăcere câmpille toate,
Privindu-vă sguduitoarele gloate
Deasupra pământului
În streriștea vântului
Iar inima omului uluită și 'nfrântă
Vă binecuvântă, vă binecuvântă:
Sporită vă fie sâmânța mereu,
De ploaie, de soare, de pluguri mereu
Mai tare de mâinile lui Dumnezeu
Florile grâului, cântecul somnului,
Razimul omului, trupul Domnului!*

TEODOR MURĂȘANU

— Ne-ai învățat că nu este moarte. Un mormânt are o piatră în care îi stă săpată povestea. De ce noi să pierim fără amintirea existenței? Sufletul poate fi nemuritor când n'a lăsat nimic vrednic de amintire? El va muri dacă nu va fi închis în melodia unui cântec sau dulosia unui basm. Zeii sunt nemuritori, pentru-că numele lor stă săpat în sufletele noastre. Sufletele celor morți trăiesc în altarele amintirii celor vii. Omul a devenit nemuritor odată cu amintirea. Dacă cu toții ne vom preface în mormânt, cine va ridica o piatră la căpătâiul nostru, s'amintească celor ce vin despre viața noastră.

Asifel se ruga marele preot și în rugăciunea lui închidea desnađejea unul popor.

Lui Dumnezeu i se făcu milă de nevinovăția celor ce plereau și trimițând un vis preotului le arăta calea mântuirii. Și acesta era visul: S'arata o carte mare din cer până în pământ; iar o mână nevăzută scria cu litere de sânge pe file de argint, soarta popoarelor. Preotul căta cu neliniște numele alor săi și văzu pe o pagină cum mâna nevăzută scrie cuvinte neînțelese. Slujitorul altarului cătu în genunchi și se rugă amar: „Dumnezeule, fă să pătrund taina lucrurilor, descopere-mi înțelesul neînțeleșului“. Mâna misterioasă șterge atunci cuvintele nepătrunse și scrie cu râuri de sânge: „Numai peste morminte nu se poate trece“. Văzu apoi un cimitir pe întindere de sute de hotare și avea morminte proaspete, cruci noi și albe; iar mâna nevă-

zută scria cu litere de sânge: „Blestem celor ce tulbură odihna morților!“ Mai văzu apoi oastea dușmană năvălind printre crucile cimitirului, iar morții ieșind din morminte și sugrumând profanatorii. Se ridica un munte din cadavrele năvălitorilor și veneau paserile cerului și își duceau prada departe în văzduhuri, se roteau în înălțimile neajunse și apoi lăseau din ghiarele lor morții, care se făceau una cu pământul.

S'auzea un murmur ieșind din adâncuri de morminte și se deslușiau cuvintele: „Vai, celor ce tulbură pacea morților. Vai, celor ce calcă cu gânduri nefaste pe pământul sfințit al cimitirului. Morții sunt sfinți, căci sunt numai suflet. Precum se varsă apele murdare în oceanul fără fund și devin clare, tot astfel tina trupului s'amestecă cu pământul și se curăță. Păcatele lor, trupul hrănește florile pământului, aducând jertfă sufletului.“

„Nu v'atingeți de morminte și nu călcați florile cimitirului. Sunt jertfele aduse de trup sufletului și vai celor ce pângăresc jertfele!“

„Nu v'apropiați cu mâini nelegiuite de piatra căpătâiului de la morților. Acolo sălășluește sufletul, în scrisul tăiat în piatra dură. Cercând să sfărmați o amintire, cercați să ucideți un suflet, iar sufletele se răsbună îngrozitor. Vor pătrunde cu aerul în măruntaele voastre și vă vor otrăvi suflarea. Vor pătrunde în voi, și vor alunga viața și sufletul. Vor sălășlui în creierul vostru nebulia“.

„Cine va încerca să învingă moartea când ea e nimicirea? Cine

să încerce să biciulască marea înfuriată?”

Marele preot se trezi. Visul stăruia în mîntea sa, viu ca o icoană. Soaptele mormintelor i se închiegau în cuvinte deslușite stăruitor și neîncetat.

Arătându-se poporului le spuse visul; iar aceștia cuprinși de spaimă îl întrebară asupra înțelesului.

Preotul le vorbi sub stăpânirea inspirației dumnezeiești.

— Dumnezeu atotputernic, făcătorul de minuni, ne cere nouă oamenilor minunea. Să tăem prăpastia adâncă până în mijlocul pământului, să legăm cer de pământ, închizând calea dușmanilor.

— Vom așterne în drumul lor un cimitir proaspăt, un cimitir din copiii, tații și soțiile noastre. Fiecare din noi va jertfi ce are mai drag. Mama copilul, bărbatul soția, logodnica iubitul.

Ne vom așterne trupurile în drumul lor și le vom opri mersul, cu blestemul, pe care pot să-l rostească sufletele celor morți. Vom sfinți pământul prin morminte. Cine va îndrăzni să treacă în goana cailor peste mormintele sfinte? Inșuși moartea va veghea la căpătâiul nostru, neînvinșă moarte și ne va răsbuna. Vom scrie pe fiecare cruce blesteme îngrozitoare. Ne vom preface sufletele în otravă și amestecându-ne cu aerul cimitirului le vom spurca sângele. Ne vom preface în stafii, a căror somn a fost turbat și vom sugruma pe cei blestemați. Spada dușmanului se va frânge în piatra dela căpătâiul nostru. În miez de noapte ne vom preface în monștri cu mii de ochi și vom speria caili ce pasc iarba otrăvită. Stăpânilor le-om tulbura somnul cu vise groaznice și răsbunătoare.

— De partea noastră va stăta înfricoșată a morții. Vom picura în urechile lor murmurul misterioaselor morminte. Vor vorbi bugării cimitirului în cuvinte aspre și amenințătoare. Luna va lumina schelete înfricoșătoare, întunericul va purta ochi de strigoi. Lumina zilei va arăta pete de sânge încă vii. Cântecul privighetoarei va fi aducător de rele, ca cel de cucuvea.

— Le vom așterne în drum un cimitir, iar caili lor sălbatici vor tremura în apropiere de morminte, vor necheza de spaimă și aruncându-și stăpânii din șea îi vor zdrobi cu copțit le. Pe cei mai îndărătnici îi vor purta în besna nopții, iar sufletele noastre urmându-i în chi-

puri de strigoi, va înspăimânta și armăsar și stăpân, le va deschide prăpastie, rostogolindu-i în brațele morții.

— Soldații supuși poruncilor până atunci, se vor revolta ucigându-și mai marii lor. Blestemul desface legăturile de jurăminte.

— Dumnezeu ne cere nouă, oamenilor, minunea. Ne cere cea mai înfricoșată jertfă care s'a adus vreodată. Să ne înjunghiem pruncii și să-i astupăm cu mâinile noastre. Ii vom bocii și pe ei și ne vom bocii și viața noastră, urmându-i în moarte.

— Nu va rămâne decât o sută de perechi, păzitori ai amintirii noastre. Vor scăpa de urgia dușmanului, căci au hotărât un cimitir. Ei rămân să povestească nepoților despre jertfa noastră și noi vom trăi în ei. Murind, rămânem nemuritori în amintirea celor ce trăesc. Toți vom fi un mormânt, vor fi însă suflete să îngrijească de florile din țintirim.

— Pregătiți-vă de moarte. Ziceți ultima rugăciune, să plecăm cu suflet împacat în cealaltă lume. Cei ce vor să trăiască să s'aleagă. O jertfă fără credința celui ce o dă e mai neplăcută lui Dumnezeu decât un păcat.

Dar nimeni nu voia să fugă de moarte și atunci au cerut sorții să-și aleagă pe ce-i ce vor rămâne.

În noaptea aceea s'a adus cea mai mare și cea mai sfântă jertfă. Un popor se jertfea pe altarul nemuririi. Toți erau demni de moarte. Nimeni nu blestema și nimeni nu plângea. Mamele își junghiau pruncii și apoi își împănau în sân acelaș cuțit cald încă de sânge. Mureau cântând și proslăvind pământul care i-a hrănit și care le va da odihna de veci. Chioteau ca la un ospăț. Se căsătoreau cu moartea. Își legădeau pruncii ce abia știu să rostească cuvântul mamă, cu moartea.

Ta își îngropa pe toți cei avuți dragi și apoi se culca și el lângă ei.

Cei rămași au scris pe fiecare piatră de la căpătâiul morților marele blestem: „Blestemat să fie oricine ar încerca să tulbure pacea celor duși. Să îi sece sângele în vine, să i se strecoare nebunia în suflet. Iuima i-o roadă viermii spaimii. N'auibă parte de odihna, nici dor de țară, nici dor de soție. Să piară fără mângăere și fără urmă!”

Au sădit florii pe morminte și le-au udat cu lacrimile lor.

Când au venit dușmanii și au dat peste cimitirul cu morminte proaspete s'au umplut de o spaimă neînțeleasă. Caili lor tremurau și necheau înspăimântați, neîndrăsnind să calce pe pământ de țintirim, loviți până la sânge de pînțenii ascuțiți ai stăpânului, săltau nebunește și rupând frâul s'asterneau într'un galop repede ca vântul, sburau fără țintă, urmăriți de blestemul morților, până când cădeau morți, ucigându-și stăpânii sub greutatea lor.

Oastea din urmă își împingea înaintașii încrezuți în puterea numărului. Vedeau moartea și se întărâtau să se lupte cu ea. Blestemul îi pândea însă pe toți cei ce călcau pe pământul sfânt al jertfei. Cădeau otrăviți de mireasma aerului. Simțeau cum li se strecoară în mînt nebunia și uitând de lege și jurământ, ridicau arma împotriva capilor. Cei ce îi ucideau veneau în locul lor spre a se împlini blestemul.

Înceau să dărâme crucile albe, să strivească în ele otrava blestemului.

În miez de noapte se simțeau sugrumați de mâini reci și puternice și crezându-și prietenii drept dușmanii, se ucideau unul pe altul.

Falnică oaste pierise fără urmă. Se nimicise cum se destramă o pânză de pălânjen în bătaia vântului.

* * *

Au trecut sute de ani. Cei rămași din poporul cel mic se înmulțiră și au început să simtă pământul prea strâmt pentru ei. În cimitirul sfânt, iarba creșcu bogată, iar caili lor, flămânzeau pe răpele sterpe. Pământul cimitirului aducea roade bogate pe urma brazdei de plug, la ei în colțul de țară munca era răsplătită cu sgărzenie.

— Morții sunt lipsiți de trebuințe. Ei nu cer pâine, pe când copiii noștri flămânzesc. Amintirea lor o avem în suflet, să arăm peste trupurile lor. Până când să ne închidă un cimitir drumul spre viață? Le-am plătit tot ce face le datoram, neturburându-le odihna secole de-a rândul. Dar fără somn sunt cei morți, de ce să ne mai încetinim pașii când trecem pe lângă mormântul lor. Oasele le vor fi tot atât de mulțumite dormind sub rădăcina grăului, precum dorm acum sub fori!

Așa vorbiră cei răi; iar alții le răspundeau:

— Jertfa părinților noștri a fost mare ca o minune. Se cuvine să le păstrăm amintirea în veșnicie. Ei s'au făcut vrednici de acest prinos. Ne-au scăpat de peire, lăsându-ne numele. Acum să-i alungăm din lăcașurile sfinte? Mai f'—va jertfă, când nu va fi răsplătită? Suntem noi oare în stare s'aducem o jertfă tot atât de minunată? Numai când ne simțim tot atât de vrednici să ne jertfim, putem vița de strămoși. Dar când noi suntem pigmei, să îndrăsnim să dărâmam pe ce mai sfântă dintre amintiri. Vom deschide drum liber dușmanilor noștri, fără s'avem tărie în brațe și bărbăție în suflet. Să dărâmam un temp'u fără să clădim un altul în locu-i?

Aceștia erau cei puțini și buni. Cei mulți au început să are și să samene în cimitir.

Holdele erau bogate bobul de grâu plin și galben ca aurul. Pâinea era albă și nutritivă.

Se incinse sărbătoarea belșugului în întreaga țară.

Pe când însă se veseleau și își băteau joc de morți, veni dinspre hotare un sol și îi vesti că năvălesc din apus popoare fără număr.

Inebuniți au prins arme să se apere. Au incins sabie și cei mai slabi, dar erau un strop în mijlocul mării dușmane.

Cimitirul cu holdele sale hrănea, iar nu înspăimânta dușmanii. De crucile dărâmate își legau caii, lăsându-i să pască. Înaintau fără împotrivire. Cuceriră și pustiră țara din margine în margine și piatră peste piatră n'au mai lăsat din țara, care și-a bătut joc de amintirea nemuritorilor strămoși.

Vântul rece, subțire, ici colea câte un brăduț rătăcit, te face atent, că ești deja la munte și peste puțin vei ajunge la țintă.

Dar acum urci din nou. Cu „Grădina” ai intrat deja în regiunile Păltinișului. De aci încolo drumul te duce ca printr'o alee. Brazi, brazi încotro îți privesc ochii, un aer curat, îmbălsămat te face să respiri din toate puterile.

Peste puțin se ivește înaintea ochilor ca un salut de „Bine ai venit” inscripțiunea „Sanatoriile Păltiniș”; câțiva pași încă și le vezi înaintea ta; ai sosit la țintă.

Sanatoriile au o situație adevărat pitorească. Pe un plat destul de sp.șios, ferite de vânt, cu fața spre apus, înconjurate de păduri de brazi și înaintea ochilor cu o priveliște admirabilă, ele îți ofera tot ce iace omului e mai bun și scump pe lumea asta: sănătatea trupească și sufletească.

Primele vile sunt ale sanatorului militar al corpului 7 armată cu 14 camere de locuit, având fiecare câte 2—3 paturi. În decursul războiului sanatorul militar ca și acel al reuniunii ardeleni carpațini au fost devastate complet. Numai cu greu s'au putut reface aceste instalații.

După războiu, în primul an al redeschiderii, mă aflasem și eu sus. Țin și azi încă minte, cum după o noapte nedormită dimineața abia m'am putut ridica de dureri în tot corpul. Credeam că era influența aerului de munte sau o răceală strașnică. Era însă numai așternutul neobicinuit, aspru, de pae. În anul al doilea se făcuseră unele ameliorări; dar un incendiu a distrus pavilionul cel mai mic, unde se află popota și bucătăria. Cu puținii bani, cari erau la dispoziție și cari s'ar fi folosit pentru un aranjament mai confortabil în camerele de locuit, se clădi din nou pavilionul cel mic, al cărui coperiș de tinichia, din economie este făcut din cutii de pesmeți adunate dela diferite regimente.

Azi camerele sanatorului militar sunt, ce-i drept, tot simplu dar cu destul confort aranjate. Administratorul sanatorului a găsit de unde să ne pună în camere în anul aceasta har și cîștinzi la dispoziție, ce iace a cucerit inimile tuturor cucoanelor, căci oricum și la deal ca și la vale, „fetele Evei” se privesc cu plăcere în oglindă.

Pavilionul cel mare are două etaje. În etajul al doilea se afla

PĂLTINIȘUL

AGATA ARDELEAN COL. JÜSTEL

La o înălțime de 1435 m. adică 1000 m. mai sus decât Sibiu, se află stațiunea climaterică Păltiniș, cunoscută atât de bine la noi și în străinătate, unde chiar si iarna se adună lumea, care iubește sportul, munții și natura și vrea să-și recreze sănătatea de viața nesănătoasă dela oraș.

Numele Păltiniș cuprinde un farmec atrăgător pentru toți aceia, cari au petrecut câțva timp acolo. Dar fiind mulți, cari nu cunosc stațiunea aceasta atât de romantică, voesc să descriu numai în scurt, fără să devin plictisitoare, unele din frumusețile ei.

Călătoria dela Sibiu până sus la Păltiniș s'ar părea puțin cam oboșitoare, dacă nu ar fi drumul atât de frumos și panoramic, care se înfățișează înaintea ochilor, atât de fermecătoare.

Pentru mine e o mare desfătare să privesc din ce în ce ajung mai sus, la calea făcută în urma mea. Îmi pare, că mă înalț asupra vieții de rând, îmi pare, că ajungând tot mai sus, mai sus, las toate năcazurile, toată mizeria și toate grijile, cari sunt legate de viața de jos.

După o cale de un ceas dela Sibiu prin comuna Rășinari, care mai cu seamă în timp ploios pare imens de lungă, ajung la serpentinele, care te duc până la Păltiniș. Serpentinele acestea sunt între-

ținute în cea mai bună condiție și începând dela așa zisa „Curmătură”, au fost făcute în anii 1899—1901 de pionierii din Alba-Iulia sub comanda unul locotenent, azi colonel în armata noastră.

Începând cu luna Mai, în zilele de sărbătoare e un adevărat pelerinaj, înspre Păltiniș. Căruțe pline în deosebi de persoane mai în vârstă și copii veseli, pentru cari mersul pe jos e prea oboșitor, apoi cete de excursioniști, fete și băieți cu ranițele în spate, cântând și chiulind își iau drumul tot către aceeași țintă.

Singura parte puțin monotona este dela terminarea serpentinei până ajungi pe „Valare”. Dela serpentine până acolo nu se mai urcu aproape nimic, drumul pare însă foarte lung.

Ve „Valare” totdeauna suflă un vânt subțire, rece, care pătrunde până la oase. Involuntar bărbaii își încheie mantalele și cucoanele își strâng blana pe lângă gât.

O frumusețe deosebită are „Valarea”, că nu e acoperit de flori de multicolore ca în general natura, ci variind după anotimp de fori de o singură culoare. Așa l-am văzut eu odată de tot alb; cu altă ocazie galben; și de altă dată de tot violet, ca o mare violetă. Nu știu când a fost mai frumos, știu numai, că totdeauna m'a încântat.

acum e anul o singură cameră, în-colo un pod spațios. Din podul acesta s'au făcut către sfârșitul sezonului din anul trecut patru camere mansarde foarte drăguțe, ca să se poată satisface dorința la cât se poate de mulți, cari își doresc recăștigarea sănătății acolo. S'a instalat o baie bună, s'a îngrijit și pentru puțină distracție prin instalarea unui leagăn pentru copii, jocuri de șah, table, domino etc. pentru adulți. Din paturile moi, cu saltele de lână azi, te scoli bine odihnit, iar pentru odihnă peste zi în aer liber stau la dispoziție scaune de repaus (chaiselonguri).

Toate aceste îmbunătățiri și desvoltări se datoresc inimosului concurs dat de d. general Cihoski, comandantul corpului 7 armată din Sibiu, care atâta zel și interes arată pentru binele ofițerului. Și totuși mai sunt atâtea de făcut!

Reuniunea carpatină are trei pavilioane de locuit, o casă pentru turiști, apoi o clădire cu sală de dans și de muzică, sală de lectură, (oavilionul „Monaco”) și o popicărie bine instalată. Se mai găsesc și încă 2—3 vile particulare, în acestea traiul și camerele costă cel puțin de trei ori mai mult ca în sanatoriul militar, unde prețul mesei și al camerilor este croit după punga subțire a ofițerului.

Păltinișul oferă prin natura-i admirabilă fel de fel de distracții. Pentru acei, cari nu vreau să obosească prea mult, sunt preumblările plăcute până la „Stânci” (Felsenburg) și pe „Calea Margaretei” (Gretchenweg) Acolo se află și un izvor numit „Izvorul Margaretei” (Gretchenquelle), despre care se zice, că este izvorul tinereții, frumuseții și al sănătății (Jungbrunnen). Se zice, că cine merge pentru prima dată la Păltinaș și bea trei închișturi din apa-i rece ca ghiafa și limpede cum e cristalul, va avea viață lungă și-și va păstra tinereța și frumusețea (dacă le are, bineînțeles) cât va trăi. — Apă în general are Păltinișul foarte bună. Nicăieri nu am beut o apă asemănătoare ei și asta am auzit spunând-o și alți vizitatori.

Excursii ușoare, puțin obositoare sunt pe „Oncești”, la „Stâna din Găușoara”, la joagărul „Degneasa”, drumul „Sânta”, etc.

Excursii pentru turiști antrenați sunt la „Cheia Cibinului” (Zibinsklann), la „Bătrână”, „Beșineu”, „Armăsar”, „Cindrel”, „Negovan”, etc.

Întâlnești câteodată și societăți de excursioniști din țări străine. În anul acesta am ascultat din întâmplare conversația unor excursioniști din Germania. Asemănau frumusețea Păltinișului cu alte frumuseți de ținuturi din Elveția, Tirol și altele care le au văzut, dar pe care nu le am putut prinde din cursul discuției. Ei aflau că Păltinișul este mai frumos, mai romantic. În cuget le am

dat tot dreptul. Și eu am văzut locuri frumoase, pe care le-am admirat, totuși trebuie să zic: „Nu-i în lume țară mândră, mândră ca a mea”.

Cine nu cunoaște Păltinișul vină să-l cunoască și să se convingă de mărgăritarul ăsta al țării noastre, să vadă natura frumoasă în toată splendoarea ei, să admire cu ochii proprii ceiace nici cea mai iscusită pană nu poate descrie.

Unchiul Sosthène

de GUI DE MAUPASANT

Unchiul Sosthène era un liber cugetător cum sunt atâția alții, un liber cugetător din prostie. Adesea poți fi credincios în același chip. Vederea unui preot îi provoca furii de neînchipuit; ridica pumnii, îi făcea coarne, și atingea pela spafe o bucată de fier, ceea ce indica deja o credință, credință în de deochi. Ori, când e vorba să ai credințe nerezonabile, trebuie sau să le ai pe toate sau să n'ai niciuna. Eu, care sunt de asemenea liber cugetător, cu alte cuvinte un revoltat contra tuturor dogmelor inventate de frica morții, eu n'am furii contra templelor. Și apoi, eu am un fel al meu de a le considera și explica. Un templu este un omagiu necunoscutului. Cu cât gândirea se lărgeste, cu atâta necunoscutul scade și cu atâta templele se dărâmă. Iară, în loc de a pune acolo cadeliuțe, eu aş aşeza telescoape, și microscopae, și mașini electrice. Asta-l!

Eu și cu unchiul meu ne deoseblam aproape în toate privințele. El era patriot; eu nu sunt, pentru că și patriotismul este un fel de religie. E oul războaielor.

Unchiul meu era francmazon. Eu socot pe francmasoni mai dobitoci decât bătrânele credincioase. E părerea mea și o susțin. Dacă e vorba să ai o religie, cea veche îmi ajunge.

Nătărării aștia nu fac decât să lîmite pe popi. Au drept simbol un triunghi în loc de o cruce. Ei au biserici pe cari le numesc Loji, cu o sumă de culturi diverse: ritul scoțian, ritul francez, Marele Orient, — o serie de baliverne, să crăpi de răs, nu altceva.

Apoi, ce vor ei? Să se ajute mutual, gâdilându-și fundul palmei. Au pus în practică preceptul creștin: „ajutați-vă unii pe alții.” Slogura diferență stă în gâdiliciu. Dar merită oare osteneala de a face a-

tâta ceremonie pentru a împrumuta câțiva gologani unui nenorocit? Religioșii, pentru cari pomana și ajutorul sunt o datorie și o meserie, pun în capul scrisorilor trei litere: J. M. J. Francmasonii pun trei puncte în coada numelui lor. Haida-de, cumetrilor!

Unchiul meu îmi răspundea: „E drept, noi ridicăm religie contra religie. Facem din libera cugetare armata, care va omori clericalismul. Francmasoneria este cetățuia, în care sunt înrolați toți derămătorii divinităților.”

Eu ripostam: „Dar, unchiule (în gând ziceam „bătrân neghiob”) e tocmai ceea ce vă imput. În loc de a construi, voi organizați concurența: asta face să scadă prețurile, și — atâta-i tot. Și — apoi dacă n'ați admite între voi decât liber cugetători, aş înțelege; voi însă primiți pe toată lumea. Aveți între voi catolici în masă, chiar șefi. Piu al IX a fost de al vostru, înainte de a fi papă. Dacă o societate astfel alcătuită voi o numiți cetățuia contra clericalismului, eu găsesc slabă cetățuia voastră.”

Atunci unchiul meu, clipind din ochi, adăoga:

„Adevărata noastră acțiune, acțiunea noastră cea mai formidabilă are loc în politică. Noi săpăm în mod continu și sigur, spiriți monarhic”.

De rândul acesta eu isbucneam: „A, dai sânteți niște șireți. Dacă mi-ați spune că francmasoneria este o uzină electorală, v'aș crede; că ea servește pentru a strânge voturi candidaților de toate nuanțele, nu aş nega-o; că ea n'are altă menire decât de a-și bate joc de mulțimea credulă, de a o înregimenta pentru a o trimite la urne cum se trimite soldații în foc, aş fi de aceeaș părere; că e folositoare, în-

dispensabilă chiar, tuturor ambițiilor politice, pentru că ea transformă în agent electoral pe orice membru al ei, așa exclama: „E clar ca lumina soarelui“. Când însă pretindeți că ea servește la a săpa spiritul nonarhic, eu vă râd în nas.

„Privește numai această vastă și misterioasă asociație democratică, în care prințul moștenitor al Angliei e „mare maestru“; ca și fratele țarului în Rusia, și din care fac parte regele Humbert și prințul de Galles și toate căpățânele încoronate de pe glob!“

Drept răspuns unchiul îmi strecura în urechi:

„E adevărat, dar toți acești prinți servesc proiectele noastre fără să-și dea seama“.

— Și reciproc, nu e așa?

Și adăogam în mine: „Burdof de nerozii!“

Unchiul Sosthène trebuia însă văzut invitând la masă un francmason.

Mai întâi se apropiau și își atingeau nasurile cu un aer misterios, foarte nostim. Se vedea că ei se dedau în același timp la o serie de presiuni secrete. Când voiam să scot pe unchiul meu din sărite, nu aveam decât să-i amintesc că și câinii au un chip cu totul francmasonic de a se întâlni.

Unchiul își târa apoi prietenul într'un colț ca și cum ar fi avut să-i încredințeze lucruri considerabile; iar la masă, față în față, ei aveau un fel deosebit de a se uita unul la altul, de a încrucișa privirile, de a bea cu o aruncătură de ochi, ca pentru a-și repeta neîncetat: „Tot noi, sireacii, ce zici?“

Și când te gândești că de aceștia, cari își petrec cu asemenea prefăcătorii, sînt cu milioanele pe suprafața pământului! Mi-ar place mai bine să fiu lezuit.

Ori, era în orașul nostru un bătrân iezuit, care făcea zile negre unchiului Sosthène. De câteori îl întâlnea, sau numai îl zăria, el murmura „Du-te, jigărae!“ Apoi, luându-mi brațul, mă încredința tainic: „Să vezi că ticălosul ăsta îmi va face într'o zi un mare rău. Eu o presimt.“

Spunea adevărul, unchiul meu și lată cum, din greșiala mea, avea să se producă accidentul.

Intram în săptămâna patimilor. Atunci unchiului îi trăsni să organizeze o cină de fruct chiar în Vinerea mare, dar o adevărată cină de fruct, cu cărnați și cu tobă. Eu mă împotrivii pe cât putui; ziceam:

voi mânca de fruct ca în toate zilele, dar singur, la mine acasă. E o nerozie toată manifestația voastră. Pentru ce să manifestezi? Cu ce vă supăra că alții nu mănâncă în această zi carne?“

Unchiul însă o ținea mortis. El invită trei prieteni în restaurantul de frunte al orașului; și cum unchiul plătia totul, eu n'am mai refuzat să manifestez.

Dela ora patru, noi ocuparăm o masă în văzul tuturor la cafeneaua Pélope, cea mai cercetată, și unchiul Sosthène povestea cu voce tare menu-ul.

La șase ore a început să ni se serviască masa. La zece ore mâncam încă și băusem, în cinci, optsprezece sticle de vin, plus patru sticle de șampanie. Atunci unchiul meu propuse ceea ce el numea „rândul arhiepiscopului“. Se așeza în șir înaintea fiecăruia șase sticle pe cari le umplea cu licheururi diferite; apoi trebuia să le golești rînd pe rînd. În timp ce unul din asistenți număra până la douăzeci. Era stupid; unchiul Sosthène găsea însă că aceasta este „de circumstanță“.

La unsprezece, el era beat ca un cântăreț. A trebuit să fie dus cu trăsura și pus în pat; și totuși se putea prevedea că manifestația sa anticlericală urma să dea într'o crâncenă indigestie.

Pe când mergeam spre casă, și eu beat dar de o beție veselă, o idee machiavelică și care satisfăcea toate instinctele mele de scepticism îmi trăsni prin cap.

Îmi îndreptai cravata, luai un aer desperat și alergai să sun ca un furios la ușa bătrânului iezuit. El era surd; nu făcu să aștept. Cum însă sguduiam toată casa lovind cu picioarele în ușă, el apără în cele din urmă, cu boneta de bunbac pe cap, la fereastră și întrebă: „Ce vrei dela mine?“

Îi strigai: „Repede, repede, cinstite părinte, deschide-mi, un bolnav desperat cere sfînta împărțășire.“

Sărmanul om își trase repede nădragii și scobori fără sutană. Îl povestii găfănd că unchiul meu, liber cugetătorul, cuprins pe neașteptate de o teribilă indispoziție, care lasă să se întrevadă o boală gravă, a fost cuprins de o mare frică de moarte și că voia să-l vadă, să stea de vorbă, să-i asculte sfaturile, să cunoască mai bine credințele, să se apropie de biserică și fără îndoială să se spovedească,

apoi să se împărțășiască, pentru a atinge împăcat cu sine temutul liman.

Adăogai pe un ton de înfruntare: „El o vrea, însăfârșit, dacă aceasta nu-i va face niciun bine, rău nu-l va putea face niciodată“.

Bătrânul jefuit, înspăimântat, încântat, tremurând din tot trupul, îmi zise: „așteaptă un minut, fiule, mă întorc“. Dar eu răspunsei: „Să mă lertăți, părinte, dar eu nu vă voi înșeși, convingerile mele nu mi-o îngăduie. Am refuzat chiar de a veni să vă caut; de aceea v'aș ruga să nu spuneți că m'ați văzut, ci să arătați că ați fost înștiințat de boala unchiului meu printr'un fei de revelațiune“.

Bătrânul consimți și se duse grăbit să sune la poarta unchiului Sosthène. Servitoarea, care îngrijia de bolnav, deschise imediat și văzui sutana neagră înghițindu-se în această fortăreață a liberei cugetări.

Mă ascunsei sub o poartă vecină pentru a aștepta evenimentul. Sănătos, unchiul ar fi ucis pe lezuit, însă îl știam incapabil să ridice brațul, și mă întrebam cu o bucurie drăcească, ce nema-văzută scenă avea să se joace între acești doi antagoniști. Ce luptă? ce explicație? ce stupefacție? ce nedumerire? și ce desnoțdământ la această situație fără ieșire, pe care indignarea unchiului meu o făcea și mai tragică?

Rădeam singur să mă țin de burtă și îmi repetam cu glas scăzut: „Ah! ce bună farsă, ce bună farsă!“

Totuși începuse a se simți frigul, și îmi dădui seama că lezuitul stătea cam mult. Îmi spusei: „se explică“.

Trecu o oră, apoi două, apoi trei. Cinstitul părinte nu ieșia. Ce s'a întâmplat?

A murit unchiul de sguduirea pe care i-a provocat-o vederea lezuitului? Sau a omorît pe omul în sutană. Sau chiar s'au întremăncat? Această din urmă supoziție îmi păru mai puțin temeinică, unchiul meu părăndu-mi în acest moment incapabil să absoarbă un gram de hrană în plus. Se crăpa de ziuă.

Neliniștit, și nelindrăznind să mă duc nici eu acasă, îmi amintii că unul dintre prietenii mei stă tocmai peste drum. Mă dusei la el; îi povestii întâmplarea, care îl miră și îl făcu să râdă, și mă așezai la fereastră.

La ora nouă, el luă locul meu

Iar eu dormii puțin. La zece îl schimbai. Eram foarte turburați.

La ora șase, iezuitul ieși cu un aer pacific și mulțumit, și îl văzurăm depărtându-se cu pas liniștit.

În urmă, rușinat și timid, sună la poarta unchiului. Servitoarea se arată. Nu îndrăznii să o întreb și mă urcai, fără să zic nimic.

Unchiul Sosthène, livid, prăpădit, abătut, cu privirea întunecată, brațele nemișcate, zăcea în pat. O iconiță era așezată în perdeaua patului cu un ac.

În cameră miroșia tare a indigestiei.

Eu zisei: „Ei, unchiule, tot culcat? Nu merge, hai?”

El răspunse cu glas copleșit: „O, copilul meu, am fost tare bolnav, gata să mor.”

— Cum asta, unchiule?

— Nu știu; e ciudat. Dar ceea ce e și mai inexplicabil e că părintele iezuit, care ieși acum de-aici, acest om vrednic pe care nu-l puteam suferi, el bine, a avut o revelație de starea mea și a venit să mă cerceteze.

Fui cuprins de o însoăimântătoare nevoie să râd. „Ahi! cu adevărat?”

— Da, a venit. El a auzit un glas care îi spunea să se scoale și să vină, pentru că stau gata să mor. E o revelație.

Mă făcui că strănut, să nu izbucnesc. Îmi venia să mă dau de-a rostogolul.

După un minut, cu toate răbufnelile de veselie ce-mi veniau, reluai: „Și dta, unchiule, l'ai primit? dta un liber cugetător? un francmason? Nu l'ai aruncat în stradă?”

El păru încurcat și bâlbâi: „Dar ascultă, era așa de neașteptat, de providențial! Și-apoi mi-a vorbit de tata. El a cunoscut pe tata cândva.”

— Tata dta, unchiule?

— Da, se pare că a cunoscut pe tata.

— Acesta însă nu este un motiv pentru a primi un iezuit în casă.

— O știu, dar eram așa de bolnav, așa de bolnav! M'a îngrijit cu mare tragere de inimă toată noaptea. A fost desăvârșit. El m'a salvat. Oamenii ăștia sunt un pic medici.

— Ah! v'a îngrijit toată noaptea. Spuneai însă că a ieșit chiar acum de aici.

— Da, e adevărat. Fiindcă s'a purtat așa de bine cu mine, l'am reținut la prânz. A mâncat aici lângă p-tul meu, pe o măsuță, în timp ce mi beam ceaiul.

— Și... s'a înfruptat?

Unchiul meu avu un gest de su-

părare, ca și când aș fi săvârșit o mare nesocotință, și adăugă:

— Nu șagui, Gaston, sunt glume ne la locul lor. Omul acesta mi-a fost în această împrejurare mai devotat decât oricare rudă, înțeleg să ise respecte convingerile.

De rândul acesta eram sdrobit, răspunsei totuși:

— Foarte bine unchiule. Și după prânz ce-ați făcut?

— Am jucat o partidă de *besigue*, apoi el și-a citit breviarul, în timp ce eu răsfolam o cârtică pe care o avea la dânsul și care nu e deloc rău scrisă.

— O carte pioasă, unchiule?

— Da și nu, mai mult nu, e povestirea misiunilor lor în Africa centrală. Mai mult o carte de călătorii și aventuri. E foarte frumos ce au făcut oamenii ăștia acolo?

INSEMNĂRI

Nici regionalism, nici altceva. Ziarul de informație literară și teatrală, care este „Rampa” relevând o notiță ceva mai veche a noastră se întreabă dacă în ceea ce anunțăm noi ca program sumar, de a oglindi cât mai complet mișcarea literară din Ardeal, fără a neglija mișcarea literară de preîntindenea, este o mărfurisire de regionalism sau numai o stângăcie de frază. Căci, zice „Rampa”, mișcarea literară românească are o sferă mai mare decât mișcarea literară din Ardeal, care este și ea cuprinsă în mișcarea literară românească și deci nu se poate vorbi de „ardelenesc” fără a nu fi cuprins în noțiunea de „românesc”.

Înțelegem nedumerirea „Rampe” și o explicăm. Mai întâi ea greșește, sperindu-se de „regionalismul” nostru, fiindcă ni-a citit prea grăbită, iar graba și-o mărturisește dela început, transcriind greșit până și numele redactorului nostru, care nu este I. Cucu ci D. I. Cucu. Dacă s'ar fi citit cu atenție notița noastră, s'ar fi înțeles că deosebirea pe care o făceam e numai de perspectivă. Revista provincială, am înțeles să închinăm „Cosinzeana” provinciei din mediul căreia s'a născut, fără a ieși din sfera generală a literaturii românești. În noțiunea de românesc, ardelenescul este o parte distinctă, iar noi dela această parte pornim și credem că bine facem. Spre deosebire de alte reviste, noi am căutat să ne accentuăm un provincialism, care să ne justifice existența în capitala Ardealului, fără a neglija mișcarea literară românească de preîntindenea, deci tocmai fără a cădea în extrema exclusivită a regionalismului sterp, bine cunoscut în multe cercuri rătăcite de la noi.

Precum se vede suntem de perfect acord cu „Rampa”, pe care o rugăm să se liniștească. Nu facem nici regionalism și nici altceva, ci literatură românească din colțul nostru geografic și național, distinct în cuprinsul literaturii generale românești.

Începui să văd că afacerea a luat o rea întorsătură. Mă ridicai: „Atunci, sănătate bună, unchiule, văd că părăsești francmasoneria pentru religie. Ești un renegat”.

El fu puțin încurcat și murmură: „Dar religia e un fel de francmasonerie”.

Întrebai: „Când mai vine pe aici iezuitul dta?” Unchiul bâlbâi: „Eu... eu nu pot să știu, poate mâine... nu e sigur”.

Și ieși cu desăvârșire aiurit.

S'a întors rău, farsa mea! Unchiul este în într-gime convertit. Până aici, puțin mă privește. Clerical sau francmason, pentru mine este bonetă albă și albă bonetă; răul însă e că și a lăsat toată averea, da, și m'a desmoșt nit, domnilor, părinților iezuiți.

Trad. de D. I. C.

Farul din Ar-Men. În anul 1865 un inginer a descoperit în mijlocul oceanului Atlantic o stâncă, în care se isbeau valurile oceanului din toate părțile. Cum stânca aceasta era periculoasă pentru vapoare, au hotărât să clădească de-asupra ei un far. Lucrul s'a făcut cu colosale greutăți. Șase ani au trebuit să treacă până când încetul cu încetul s'a înălțat din mare farul și iarăși trecură ani mulți până ce lumina lui încetu să se verse deasupra valurilor vecinic infuriate. Farul dela Ar-Men a fost botezat iadul iadurilor. Cei cari îi dădură numele acesta au știut de ce o fac. Păzitorii farului au fost aceia. Căci farul solitar dela Ar Men ce se 'nalță dârz între cer și apă, ascunde în zidurile lui de fier și granit trei oameni cari săptămâni întregi sunt izolați complet de restul lumii Oceanul, roade și zguduie neconținut turnul înalt de 33 de metri. Se'ntâmplă uneori că valurile uriașe cari se isbesc într'ânsul își aruncă spuma până sus în lampă. Și — cum am mai spus — în turnul acesta care sfidează furia apei și pustiul, și e cutremurat de-un vecinic fior, aici în iadul iadurilor, trăesc oameni. Unul a înebunit odată. L-a înebunit glasul mănos al valurilor și-al vântului. Șase zile tovarășii lui cei doi au fost silți să petreacă cu nebunul la un loc, care încerca mereu să s'arunce în mare. În anul 1924 s'a iscat un foc în bucătăria turnului. Flacărele și fumul i-au alungat pe bieții oameni, cari nu s'au putut mântui altfel decât lăsându-se pe paratoner în jos până pe platforma turnului, unde-au trebuit să stea fără hrană și tremurând de frig 24 de ore. În anul 1913, vasul ce venea să schimbe pe paznicii farului, aducând de ale mâncării, e și pe ne-oocții paznicii din Ar-Men slabi ca niște schelete. Erau bolnavi de scorbut. De alți trei paznici se povăstește că au fost silți să stea odată o sută de zile în turn, fără ca să poată fi schimbați, de oarece oceanul fiind bătut de furtuni făcea cu neputință apropierea corăbiei de far.

Cetii și răspândiți revista:

„COSINZEANA”

DUHUL CEL RĂU

— ROMAN —

II.

MĂCIUCAȘUL

Nu trecură mai mult de 3 zile dela Prorocul Ilie și o veste grea și înspăimântătoare se abătu peste sat: „Se face războiul S'a făcut! Puzderie de cătane au trecut granița Sârbiei. Regele ei a fugit din Bălgrad cu toți miniștrii și cu toată mulțimea bogătașilor, cu toate averile lor. Cătanele noastre au pus pe casa regelui steagul galben-negru și pajura cu două capete“.

Alții, cari veniră seara dela târg dela Ilia, aduseră vești și mai și. Acolo venise telegramă la solgăbirău, că nu numai noi am intrat în războiu, ci și Germania și Rusia. Intâi ci-că Rusia a trecut granița în Galiția, spunând, că ea nu lasă să fie călcată în picioare o țară creștină și slabă de-o împărăție mare, ca cea a lui Franz Iosef. La asta apoi Germania s'a sculat și ea și împăratul ei furios a dat cu pumnul în masă și-a zis miniștrilor așa, ca să audă Tătuțul Rușilor: „Asta nu se poate! Noi avem tovărășie de armă cu împăratul din Viena și trebuie să-i sărim în ajutor.“

Toate astea, bine înțelese, erau numai povești, pe care nimeni din sat n'ar fi putut să joare. Fiecare spunea, că a auzit dela celălalt, dar nici unul nu spunea anume dela cine.

Ion Pescaru asculta în tăcere toate vorbele acestea și numai mușchii feței lui se schimbau din când în când. În sufletul lui se gândea, că poate să fie adevărat, că vezi așa a spus și părintele mai deunăzi la biserică. Bănuiala lui însă o mai întăria ceva: vorbele notarului, de aseară. Acesta, trecând pe drum înspre nserat, s'a oprit, văzându-l în ogradă pe el și pe Ileana și întrebându-i de una alta, a adaus la sfârșit: „De s'o face războiu, Ioane, lași singură nevasta și tu duci?!“ Atunci nu și-a dat bine seamă de vorba asta, acum însă par'c'o aude din nou răsunându-i în urechi. Vezi bine, că se duce și lasă singură nevasta, că doar n'o duce-o cu el. Dar de ce să n'o lase? Alții nu pleacă tot așa și lasă casa și copiii?

Ah, Pescaru, acum era sigur, că se face războiu, ba că el s'a și făcut! Ca un fulger îi trecură prin minte căzărniile mari din Orăștie, unde și-a făcut el armată, la linie. Câte chinuri, Doamne, până ce-a învățat să mărșăluiească, să salute, să prindă pușca. Trei ani, cât a stat acolo, pentru el a fost un chin. Comanda aceea streină până ce-a învățat-o! Când trebuia să-și bage'n cap câte-o vorbă nemțească, părea că-l bate cineva un piron în vârful capului. Îl durea în creștet, până putea prinde bine un cuvânt! Ei, dar acum n'o să mai fie așa. Așa crede el. Acum n'o să-l mai chinuie nimeni cu *exerțir*, cu comenzi. Acum o să se aștearnă pe burtă tot regimentul și-o să 'mpuște. Și dacă i-o răzbi dușmanul, au să se scoale 'n picioare și o s'o taie la fugă. Iar dacă l'ar răzbi ei, or alerga după el...

La poarta primăriei, unde erau ei acum la taifas, se strânsese o mulțime de lume. Vestea, că-i războiu, străbătuse, ca fulgerul și se adunaseră toți oamenii mai tineri, să vadă, de-i drept. După ce-și descărca fiecare sufletul, ei începură să glumească, să-și arunce câte-o vorbă unuia, altuia. Trecând pe dinaintea lor un câne

lăptos, mare ca un lup, unul îi zise vecinului său: „Uite, ăla o să mânânce din oasele tale, mă verel!“

Toți începură să râdă, dar prin sufletul unora trecu viziunea sfâșietoare a morții și de-asupra mulțimii se coborî ceva ca un suflu rece de ghiață.

La moarte nu se gândise nici unul până acuma. Iată însă, că vorbele acestea rostite ca'n glumă, făcură să li se nască în suflet întrebarea grozavă, a vieții și a morții...

Nu încetase încă râsul bine și ușa primăriei se deschise. În prag apăru măciucașul cu toba. Privirile tuturor se 'ndreptară spre cei trei și par'că ghiciră cu toții vestea.

— „Măciucaș, dă de știre la întreg satul și spune părintelui să lase să tragă clopotele“ zise notarul, care închise ușa după Măciucaș și se făcu că nu vede lumea adunată. Măciucașul porni alene și văzând tărăboiul de oameni începu să zâmbiască, făcând să i se lărgească gura până aproape de urechi. Simția o nespūsă plăcere, să-l asculte atâția oameni adunați la un loc. Asta rar i-s'a întâmplat lui. Dar nici n'a avut niciodată o știre atât de grozavă ca cea de azi. Până acum de ce bătuse el toba? Ca să meargă lumea să plătească porția, ca să-și trimită copiii la școală, ori ca să dea știre, că târgul dela Zam ori dela Ilia s'a amânat, fiind boală de vite. Când cutreera cu veștile acestea satul, de prin fundul ogrăzii, ori a grădinilor alergau de cele mai multe ori numai copiii și femeile să audă toba. Acum însă are o știre grozavă. Asta o să 'nfioare întreg satul...

Pășește larg, cu corpul drept, așa cum a văzut pe feciorii cari au făcut armata, că învață pe cei ce așteptau să meargă și ei la cătanie. În mijlocul drumului se oprește și începe să dea cu bețișoarele în toba. Și dă-i și dă-i. Lumea adunată începu să se fiină de urechi, că nu mai putea suferi durduitul acesta. Alții mai curajoși strigară la el să înceteze odată și să spună ce are de spus. Măciucașul însă părea că nu aude și nu vede. El bătea înainte, bătea mereu. De prin curți începură să iasă și bătrânii și femeile și copiii. Toată lumea din partea aceea a satului se pornise într'acolo. Când văzu, că în jurul lui s'a făcut o roată mare, vâri deodată bețișoarele tobei în găurelele lor dela curea, cu care se 'ncinsese peste pept să fiină toba și făcând o clipă pauză, rosti rar și tare, ca să se audă până în celălalt capăt al satului:

„Se dă de știre la toată lumea, cumcă să iea aminte și să știe, că este războiu. Cei ce-au făcut cătanie și nu-s' trecuți de 32 de ani, să pornească 'ndată la regimentul lor“.

Spuse odată cuvintele acestea, roti ochii jur împrejur, ca și când ar vrea să vadă ce efect au produs cuvintele lui. Porni apoi înainte, dealungul uliții, bătând rar toba și o droaie de copii, se luară după el, bătând din mâni și zicând și ei: drum... dârârâm...

Oamenii se respirară care încotro, tăcuți și fără voie. Așa dară nu mai erau vorbe goale, cele ce se souseseră. E războiu, fără doar și poate și ei trebuie să plece în noaptea asta, cel mai târziu mâine.

Unii, mai ales flăcăii, neînșurați și fără grije, se prinseră de după cap câte patru și cinci și porniră pe uliță spre casă, hălînd și cântând:

„M'a făcut maica frumos
„Neamfului de bun folos,
„M'a făcut maica cu drag,
„Neamfului să-i jur pe steag,

„Pe steag negru de mătăasă,
„Trei ani să nu vin acasă“.

Femeile începură să-și ștergă ochii cu răfrămile și să-și strângă copilașii la sân. Fiecare intra grăbită pe poartă și în urma lor bărbații întunecați și morocnoși.

În aceeași vreme aproape începură să se tragă și clopotele: Ding... dang... dang... ding... dang...

Deasupra satului se coborau umbrele năserării și deodată cu ele o liniște de mormânt și o îngrijorare adâncă și netălmăcită. Liniștea și îngrijorarea dinaintea morții și a marilor nenorociri, care cuprind pe nesimțite sufletul omului la vremuri grele...

* * *

Ion Pescaru intră în ograda casei lui, cu sufletul cât Dunărea și greu cât un pumn de plumb. De cum închise porțile, ochii lui se umeziră și stând o clipă locului, cuprins cu privirea căsuța și cuprinsul grădinei. Legată de gard, Joița privia la el cu ochi mari și vițelul era pe sfârșitul suptului. Din când în când izbea puternic cu capul în ugerul mame-sii și vaca se cutemura toată de lovitură, dar sta liniștită și rumega. Văzându-o Pescaru, se duse spre ea, luă vițelul de bot și-l trase de o parte, punându-i belciugul după cap și legându-l de gard. Se apropie apoi de vacă, o netezi pe spate, printre coarne și o mângăie încet, sărutându-o pe frunte:

— Joița mea dragă, te las și mă duc deacuma!

Vaca par'că ar fi înțeles, că în sufletul stăpânului ei e furtună, că la rândul ei începu și ea să-l mângăie, frecându-și capul de el..

Copiii văzând, că tata lor a venit acasă, zbughiră afară din bucătăria de vară și veniră spre el, tot bătând din palme, iar cel mai mic zise:

— „Tată, tată, ce-ai să ne-aduci dela războiu?”

El își luă băiatul în brațe și-l sărută lung, se plecă apoi spre fetiță și mângăindu-o pe frunte și pe părul galben, care sămăna leit cu al Ilenii, o sărută și pe ea pe obraji și le zise:

— „Ceva frumos, dragii tatii, numai să fiți cuminiți, cât o fi tata dus departe.“

În clipa aceea se ivi în ușe și capul nevastă-sii cu nătrama legată înapoi și roșie la față, de para focului. Pescaru porni spre ea încet și nu zise nicio vorbă, numai o privi toată din creștet până'n tălpi. Se opri lângă ușe, copiii se resfirară prin ograda alergând unul după altul și cei doi soți rămaseră singuri față'n față. Ileana duse șorțul la ochi, își șterse un picur, care i-se ivise pe neașteptate în colțul drept și-i zise:

— „Iți gătesc ceva de drum, Ioane. Când pleci?”

— „La noapte!“

Nicio vorbă, nici o mișcare, încolo. Marea tragedie, care se deslănțuia, nu trezise în sufletele acestora numai o emoție ușoară, ci le răscolise până în adâncul lor. Fără să vorbească, cei doi soți își înțelegeau durerile toate și nu mai căutau să le talmăciască, să și le explice. Pe dinaintea fiecăruia trecea aceeași imagine a despărțirii pe vreme îndelungată și a mizeriilor, pe care au să le îndure unul fără de cealalt. La moarte, nu se gândia niciunul, nici altul, de bună seamă. Ea e un lucru natural, care te poate nimeri oriunde și oricând și nu-i nevoie să vie războiul, ca să răpiască pe vecie pe unul dintre soți. Nu ea-i înfricoșă. Ceea ce-i durea, era conștiința, că acum urmează un rău, o nenorocire, care nu era nevoie să

vie, pe care nimeni n'a chemat-o și n'a dorit-o. O nenorocire, ce-i drept, generală aproape, care însă totuși s'ar fi putut ocoli, s'ar fi putut evita poate, dacă unii oameni n'ar fi așa de răi și așa de lacomi.

Ei aici vedeau originea războiului: în răutate și'n lăcomie. Omul rău și lacom nu se mulțumește niciodată cu ce are, cu ce i-a dat Dumnezeu, ci caută într'una să adune, să îngrămădiască, să fure. Judecata lor simplă așa le spunea, că asta-i pricina războiului. Moartea lui Franz Ferdinand o fi fost o nenorocire și acum se caută a se trage foloase din ea. Cei dela stăpânirea lor și Prusul mai cu seamă, caută de mult războiul, ca să poată străbate în țări mai slabe și să le supună lor. E atât de dulce pentru sufletul omului rău, atât de mângăitor, să se știe tare și să poată ști, că alții tremură de el și-l slujesc.

Uite, când ai numai o slugă prăpădită, la vite, te simți par'că altcum, mai bogat și mai fruntaș în sat. Vezi cu ochii, că lumea se uită la tine și că vorba ta e ascultată, nu ca a unui terchea-berchea, care are pe el numai o zdreanță de cămașă și'n mâna măciuca...

*

La trei ore noaptea era tot satul în picioare. Gara mică din Măgura gemea de lume. Eu cred, că nici odată n'a văzut ea atâția bărbați, atâtea femei atâți copii și atâți moșnegi strânși la un loc, ca'n clipa asta, la ora asta, când dest-nul cerea acestui sat mic și neînsemnat cel mai mare sacrificiu, pe care și l'ar fi putut închipui vreodată. P.eca aproape din fiecare căsuță două brațe de muncă, din unele chiar patru și mai multe. Iar în casele, din care nu plecau, era totuși jale și amar, căci aveau și aceștia cuscri și rude, mai mult ori mai puțin apropiate prin alte case. De aceea venise satul întreg, ca să petreacă pe cei ce plecau, să-și lea rămas bun, să se sărute, să se povățulască, să-și dorească tot binele unul altuia și tot norocul.

Cine știe când o să se mai întâlnească, peste câteva luni, peste câți ani! Câte-un moșneag mândru și chibzuit povestea în clipa asta de alt războiu, de războiul de pe vremea lui, din 66 cu Prusul și câte un și mai bătrân de cei din 59 cu Talienii. Ochii lor ardeau cuprinși de focul amintirii și erau mândri, că ei au făcut odată războiu. — „Și ce mai războiu, — povestea domol și răspicat Toma Lungu, — nu ca acum. Doisprezece ani n'am văzut satul. Am făcut luni de zile pe picioare până în Italia, că atunci nu erau trenuri. Acum e floare la ureche. Acum te urci în tren, te duci pe câmpul de bătăle și dacă scapi cu zile, vii înapoi. Dar atunci, pe jos și numai pe jos. Ce zile, Doamne, ce zile grele! Plecasem băiat, abia îmi ieșiră câteva fire galbuie de musteți și am venit coșcogiamite om bătrân, cu mustața ca fulorul și cu barbă. Agaftica, pe care o lăsasem fată de vreo 18 ani la plecarea mea, nu mă mai cunoscuse, deși câte zile și câte nopți n'am petrecut noi, vobindu-ne de dragoste și de noroc. Dumnezeu s'o ierte, că se prăpădi acu-s doi ani, m'a așteptat fetița până m'am reîntors din cătănie și-am luat-o de nevastă.“

Ehei! Ce vremuri, Doamne, ce vremuri!“

Bărbații însurați și nevestele ascultau cu gura căscată la vorbele moșneagului. În sufletele lor icoana războiului și a despărțirii se zugrăvia ca ceva amar și dureros. Ele mai cu seamă lăcrimau din când în când și-și strângeau cu foc la piept copilașii și mângăiau pe frunte pe cei mai mărișori, cari se țineau de fustele lor...

Cei mai tineri, nefusurați, trași deoparte, înghebaseră o horă mare și țiganul Alionte trăgia cu atâta foc, că steteau să-i plesnească corzile la diptă. Pe lângă uluci fetele priveau la fiacăi cu ochii mari și împăinjiți de jale. Cu cine o să mai joace ele de-acuma, cu cine o să-și mai petreacă, dacă se duce tinereța satului, floarea lui? Câte unul care avea dragoste mai adâncă cu vreo fetiță, o luase subsuoară, ca și când ar ocroti-o și se retrăsese cu ea mai departe, sub un teiu, care tocmai începuse să-și întoarcă frunza pe dos. Se simțeau mai bine ferți de lume, decât la horă. Ascultându-și bătaia inimii, ei nu-și povesteau aproape nimic, ci stau unul lângă altul și priveau la ceilalți.

Venise și Măciucașul, care lășise vestea grozavă a războiului și dase porunca de plecare. Sprijinit de-o măciucă, se purta fanțoș printre lume și credea, că e factor de căpetenie, că e persoana cea mai însemnată în mijlocul lumii acestuia. Când văzu venind pe primar și pe preot, se apropie cu multă iușeală de cei doi frunțași și se așeză în urma lor. El era în clipa asta al treilea om în sat și lăsa să se simtă că-i așa. Iar când preotul mângăia pe unul și pe altul mai slab de înger și cu câte 3—4 copii, pe cari trebuia să-i părăsească, Măciucașul nu putea să se rabde să nu zică și el o vorbă, fie cât de scurtă:

— Ci nu fi așa, omule, că nu-i treabă mare. La războiu, ca și-acasă: Dacă ai zile scapi, dacă nu, te îneci într-o lingură cu apă! Vezi eu n-am făcut cătănie, dar să n-am slujba asta la sat, acu m'aș duce și eu cu voi!

Lumea zâmbea de vorbele astea și câte-o femeie sărea cu gura:

— Lasă, bre, că te știm noi cât ești de viteaz! Știi cum zice cântecul:

„Cătăni-re-aș, cătăni,
„Numai pușca de n-ar fi,
„De-ar fi pușca de scăiete,
Regimentu 'ntreg de fetel!”

Nota aceasta veselă mai ușură sufletele și acum râdeau și spuneau alte glume, în așteptarea trenului, care se părea că nu mai vine. Dar acum era vremea. Începuse să se lumineze de ziua. Stelele periau una câte una și doar Carul cu boi și Luceafărul de dimineață mai străjuiau, răspândind o lumină slăbuță și gălbule. Cantonierul aprinse felinarul și slobozii râmpile, după cum scria regulamentul să se facă înainte de așteptarea trenului. Începuse a se auzi un zgomot surd și îndepărtat după dealul, unde face Murășul o cotitură. Era trenul, fără îndoială. Ecoul răzbătea până aici, apoi zgomotul încetă deodată și asta era semn, că a trecut de cotitură și că acum a ajuns la larg, dealungul țării, tăind-o în două.

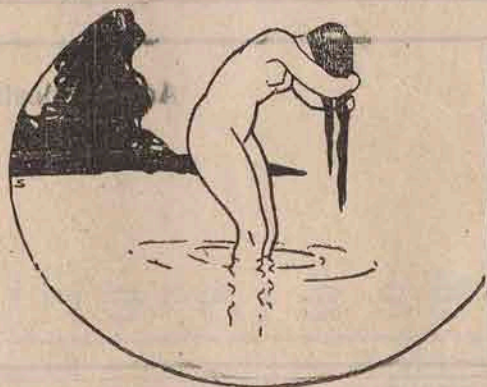
Nu trecură mai mult de câteva minute și el se auzi din nou și se și văzu. Nările lui roșii se apropiau fioroase și țărăboiul încetă deodată. Femeile începură să plângă, iar bărbații le sărutau și pe ele și pe copilași, sărutau pe bătrâni și-și luau lăzile cătănești în spate, gata să se urce, îndată ce s'o opri trenul...

În clipa aceea alt zgomot se auzi, din trenul care era aci. El sosi plin de verdeață și de flori. Mașina nu se mai vedea de frunză verde și coperișul era plin de lume. Cum venia plină de călători dinspre Arad și dinspre Pesta, lumea, care pleca la războiu nu mai avea unde să se urce. Feciorii din Zam și din jurul lui se urcaseră pe acoperiș și cântau din gură și la oprire se puseră pe joc.

Măgurenii nu putură răzbate în vagoane. Ușile erau toate încalate și ferestrele trase. Conducătorii dau din urmă re, când întreba cineva de ce nu se deschide ușa. N'avură deci încotro, se urcară și ei lângă tovarășii lor, pe acoperișul trenului. Trebuî mult până toată lumea se văzu așezată. Însfârșit gata toți, mașina porni încet, răsufliând greu și scoțând un fluerat lung, care se izbi de dealuri și se repetă încodată. Un chef de nedescris, o nebunie apucase pe toți. Începură să chiuie, să cânte, să strige, să joace și să bea. Cei rămași în urmă: femeile ștergeau ochii cu năframa, copilași priveau speriați, iar bătrânii murmurau ceva printre dinți... Încetul cu încetul trenul se depărtă de sat și zgomotul începu să plară. La o nouă cotitură a Murășului el pieri cu desăvârșire și cu el deodată și zgomotul și toată bărbăția acestui sat și a celorla din apropiere.

Se duceau fiacăii și bărbații, se duceau, nici ei nu știau unde. Se duceau să moară pentru împăratul fantomă, pe care atâtea povești, atâtea legende rămase din bătrâni, îl zugrăviseră în mințea țaranilor noștri, ca ceva sfânt și ca ceva extrem de bun, care n'are alt lucru de făcut decât să ferească noroadele. El i-a chemat, că are nevoie de ei și ei se duc. Se duc, cum s'au dus de-atâtea ori și moșii și strămoșii lor, se duc, cu aceiaș nădejde în suflet, că dacă or muri ei, dacă s'or prăpădi pe acolo, — cel puțin are să fie mai bine pentru copiii, cari au rămas acasă și cari vor crește ca mâine...

Stelele pieriseră toate de pe cer. Dispăruse și Luceafărul de dimineață și carul. O lumină cenușie plutea peste sat și numai ici-coalea se auzia lătratul unui câne răgușit și câte-un cântec de cocoș. Lumea se resfirase pela casele ei și o liniște adâncă se făcea. Dimineața își arăta fața trandafirie, mângăind cu farmecul ei toată durerea acestui sat și căutând să facă dulci, cât mai dulci visurile lui. Dar nimeni nu mai dormea, în dimineața asta, în Măgura.

„COSINZEANA“

REVISTĂ SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ

BIROUL:
CLUJ, PIAȚA CUZA VODĂ
No. 16

UN EXEMPLAR 6 LEI

PENTRU COLABORATORI:

Manuscrisele trimise trebuie scrise citeț, în rânduri rare, pe o singură pagină. Lucrările nepublicate se ard.

PENTRU AUTORI ȘI EDITORI:

Lucrările trimise într'un singur exemplar se publică numai la bibliografie. Pentru recenzii trimiteți două exemplare pe adresa redacției. Revistele fac excepție de la această regulă.

ABONAMENTE:

PE UN AN ÎN ȚARĂ 300 L.
ÎN STRĂINĂTATE 600 L.

UN EXEMPLAR 6 LEI

ABONAȚI
pentru săteni

foaia populară ilustrată

„LUMEA ȘI ȚARA“

Adresa:

CLUJ, PIAȚA CUZA VODĂ 16

Numeri de probă gratuit

CADOUL
CEL MAI FRUMOS

pe care-l puteți face
unui prieten, rude
sau cunoscut, este o
colecție din revista
săptămânală

„COSINZEANA“

cu sute de ilustrații,
poezii, nuvele, schițe,
romane, articole, dări
de seamă și flori de
o zi.

Colecția din anul 1922 costă
120, cea din 1923, 150 Lei, cea
din 1924 și 1925 câte 200 Lei.

IMPRIMATE

DE ORICE NATURĂ

FURNIZEAZĂ
PROMPT ȘI EFTIN

TIPOGRAFIA Dr. S. BORNEMISA

CLUJ, PIAȚA CUZA VODĂ 16

COMENZI

VENITE PRIN POȘTĂ SE EXECUTĂ CU PRECĂDERE

Adresa destinatarului